

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

**Ратушний Р.Т., Лоїк В.Б.,
Синельніков О.Д., Лазаренко О.В.
Довгановський М.О.**

**Підготовка та організація управління в
надзвичайних ситуаціях**

навчальний посібник

Львів – 2021

УДК 351.862+ 614.8 + 614.85

ББК 38.96

Р 25

Рекомендований до друку рішенням Вченої ради
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
(протокол № __ від __ _____ 2021 р.)

Рецензенти:

Туз І.Я. директор департаменту цивільного захисту Львівської обласної державної адміністрації

Рогуля А.О. кандидат наук з державного управління, начальник Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Львівської області

Підготовка та організація управління в надзвичайних ситуаціях: / Р.Т. Ратушний, В.Б. Лоїк, О.Д. Синельніков, О.В. Лазаренко, М.О. Довгановський Навчальний посібник – Львів: Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2021. – ____ с.

У навчальному посібнику розглядаються питання підготовки та організації управління при ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. А також розглянуто загальні підходи до побудови структури системи цивільного захисту та функціонування системи цивільного захисту Європейського союзу.

Навчальний посібник акцентовано на питаннях організації та порядку проведення навчань та тренувань сил цивільного захисту Європейського союзу та України при ліквідації надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру.

Значну увагу приділено дослідженню питанням взаємодії між підрозділами національних та закордонних рятувальних служб при організації управління ліквідацією комплексних наслідків надзвичайних ситуацій. Проаналізовано технологію та типові методи колективного (групового, командного) прийняття рішень, інформаційної підтримки, також розглянуто можливість використання різних методик в тому числі Європейських для вибору раціонального варіанту рішення на застосування сил і засобів під час реагування на виникнення надзвичайних ситуацій.

Призначений для використання у роботі керівного складу територіальних управлінь Державної служби України з надзвичайних ситуацій, обласних державних адміністрацій, фахівців служби медицини катастроф, закладів освіти, що провадять діяльність у сфері цивільного захисту.

© Ратушний Р.Т.
© Лоїк В.Б.
© Синельніков О.Д.
© Лазаренко О.В.
© Довгановський М.О.
© ЛДУ БЖД, 2021

	ЗМІСТ	3
	СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	7
	ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ	11
	ВСТУП	16
1	ОСНОВНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	18
1.1.	Історія становлення та розвиток цивільного захисту Європейського союзу	17
1.2.	Механізм цивільного захисту Європейського союзу	23
1.3.	Аналіз систем цивільного захисту країн Європейського союзу	26
1.4.	Організаційно-економічна складова системи цивільного захисту Європейського союзу	45
2	ОСНОВНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ	55
2.1.	Історія становлення та розвиток цивільного захисту України	55
2.2.	Загальні засади цивільного захисту України	69
2.3.	Єдина державна система цивільного захисту	90
2.4.	Сили цивільного захисту, їх завдання та склад	107
2.5.	Порядок управління у надзвичайних ситуаціях	124
2.6.	Характеристика комплексу заходів з оперативного управління ліквідацією наслідків надзвичайної ситуації	129
2.7.	Управління гуманітарною допомогою	142
3	ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	150
3.1	Загальні засади управління ризиками і надзвичайними ситуаціями в Європейському союзі	150
3.2.	Система протидії загрозам та захисту від надзвичайних ситуацій Європейського союзу на основі аналізу ризиків на прикладі Німеччини	157
3.3.	Порядок проведення навчань з управління ризиками	163
4	ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В УКРАЇНІ	170
4.1.	Планування заходів із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій	170

4.2.	Основні принципи та загальні засади формування паспортів ризику потенційно небезпечних об'єктів і територій	185
4.3.	Огляд ризиків в управлінні надзвичайними ситуаціями	191
4.4.	Управління ризиком в надзвичайних ситуаціях	198
5	ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ СИЛАМИ ТА ЗАСОБАМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ	204
5.1.	Організація системи управління за умов надзвичайних ситуацій	204
5.2.	Структура системи управління в надзвичайних ситуаціях	213
5.3.	Основні функції системи управління в надзвичайних ситуаціях	219
5.4.	Загальні засади оперативного управління за умов надзвичайної ситуації	226
6	ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ	231
6.1.	Основні принципи прийняття рішень в умовах надзвичайних ситуацій	231
6.2.	Стандартні методи колективного (групового, командного) прийняття рішень за умов надзвичайних ситуацій	247
6.3.	Інформація для прийняття рішення у надзвичайних ситуаціях	248
6.4.	Інформаційно-аналітичне спілкування як засіб та компонент прийняття рішень за умов надзвичайних ситуацій	254
7	ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЙ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ, СИЛ І ЗАСОБІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПІД ЧАС РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЙ	266
7.1.	Інформування та оповіщення органів управління, сил реагування на надзвичайну ситуацію та населення	266
7.2.	Загальні засади організації управління при ліквідації надзвичайних ситуацій державного та регіонального рівнів	268
7.3.	Суб'єкти реагування на надзвичайну ситуацію, їх завдання, розрахунок сил, угруповання сил	275
7.4.	Реагування органів управління і сил суб'єктів реагування на надзвичайну ситуацію.	277
7.5.	Загальні засади організації та управління заходами з ліквідації медико-санітарних наслідків надзвичайних	281

	ситуацій.	
7.6.	Порядок організації взаємодії сил цивільного захисту	302
7.7.	Основні види забезпечення сил цивільного захисту	304
8	ПОРЯДОК ТА ОРГАНІЗАЦІЯ РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ ОРГАНАМИ УПРАВЛІННЯ І ПІДРОЗДІЛАМИ ЦЕНТРАЛЬНОГО ОРГАНУ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ	320
8.1.	Загальні заходи по організації реагування на надзвичайні ситуації	320
8.2.	Переведення органів управління та підрозділів рятувальної служби у режим підвищеної готовності та у режим надзвичайної ситуації	324
8.3.	Робота органів управління Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту в надзвичайних ситуаціях	328
8.4.	Дії підрозділів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час ліквідації найбільш характерних надзвичайних ситуацій	329
8.5.	Порядок організації управління силами і засобами Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту	333
9	КОМАНДНО-ШТАБНІ НАВЧАННЯ, ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПОРЯДОК ЇХ ПРОВЕДЕННЯ	339
9.1.	Порядок організації проведення командно-штабних навчань	339
9.2.	Порядок підготовки та проведення командно-штабних навчань	348
9.3.	Організація проведення командно-штабних навчань	357
9.4.	Аналіз та розбір командно-штабних навчань	362
9.5.	Визначення стану готовності територіальної (функціональної) підсистеми (її ланки) ЄДС ЦЗ до вирішення завдань цивільного захисту у мирний час та в особливий період	366
9.6.	Організація та проведення командно-штабних навчань відповідно до європейських стандартів	370
10	АЛГОРИТМ ПРОВЕДЕННЯ ПОВНОМАШТАБНИХ НАВЧАНЬ З ЗАЛУЧЕННЯМ МІЖНАРОДНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ	393
10.1.	Загальні засади активації механізму цивільного захисту ЄС	393
10.2.	Модулі сил цивільного захисту Європейського союзу	397

10.3	Процедури активації механізму цивільного захисту Європейського союзу	404
10.4	Загальні засади управління національними та міжнародними силами і засобами під час проведення навчань та реагування на надзвичайні ситуації	409
10.5	Порядок організації діяльності та роботи національного штабу з ліквідації надзвичайних ситуацій (LEMA)	413
10.6	Порядок дій органів управління з отриманням інформації про загрозу або виникнення надзвичайної ситуації	425
10.7	Порядок роботи оперативної групи ДСНС	427
10.8	Порядок роботи мобільної оперативної групи ДСНС	430
10.9	Організація роботи оперативного міжвідомчого штабу	433
10.10	Типовий алгоритм дій Голови Державної служби України з надзвичайних ситуацій	436
10.11	Типовий алгоритм дій начальника територіального органу управління ДСНС	440
10.12	Порядок залучення додаткових сил і засобів ДСНС	444
10.13	Завдання керівникам ланок функціональної та територіальних підсистем цивільного захисту (доручення Кабінету Міністрів України)	447
10.14	Організація взаємодії у режимі підвищеної готовності та у режимі надзвичайної ситуації	454
10.15	Порядок організації діяльності та роботи центру координації (OSOCC)	456
	Законодавча та нормативно-правова база	469
	Список використаних джерел	499
	Додатки	515